

УНИВЕРЗИТЕТ У НИШУ
ФАКУЛТЕТ ЗАШТИТЕ НА РАДУ У НИШУ

Проф. др Весна Николић

**ТЕОРИЈА И ОРГАНИЗАЦИЈА
ОБРАЗОВАЊА ЗА ЗАШТИТУ**

Ниш, 2012.

**ТЕОРИЈА И ОРГАНИЗАЦИЈА
ОБРАЗОВАЊА ЗА ЗАШТИТУ**

**THEORY AND ORGANIZATION
OF SAFETY EDUCATION**

Проф. др Весна Николић

Издавач/Publisher

Факултет заштите на раду у Нишу
www.znrfak.ni.ac.rs

За издавача/For the Publisher
Проф. др Љиљана Живковић

Рецензенти/Reviewers
Проф. др Миомир Деспотовић
Проф. др Миленко Кундачина
Проф. др Ненад Каџиан

Дизајн и слог:
Родољуб Аврамовић, инж.

Штампа.
"М КОПС центар" Ниш
Тираж: 200 примерака

Одлуком Наставно-научног већа Факултета заштите на раду у Нишу бр. 03-613/4 од 28.12. 2011. године, публикација *"Теорија и организација образовања за заштиту"* сврстана је у категорију **основног универзитетског уџбеника**.

Сва права аутора су задржана. Ниједан део ове књиге не сме се умножавати, фотокопирати нити на било који начин репродуковати без писменог одобрења аутора.

ISBN 978-86-6093-039-4

САДРЖАЈ

Предговор

Резиме

Summary

I ПОЈМОВНЕ И ТЕОРИЈСКЕ ОСНОВЕ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА 25

<i>Циљ поглавља</i>	25
<i>Резиме</i>	25
<i>Abstract</i>	25
1. ВАСПИТАЊЕ, ОБРАЗОВАЊЕ И ИНФОРМИСАЊЕ	26
1.1. Образовање, васпитање и информисање као чиниоци развоја друштва и човека	26
1.2. Васпитање	27
1.2.1. Појам васпитања	27
1.2.2. Карактеристике васпитања као друштвене и људске делатности	29
1.2.3. Могућности и границе васпитања	31
1.3. Образовање – појам и врсте	34
1.4. Појам и значај информисања	36
1.5. Остали педагошко-андрагошки појмови	40
2. ТЕОРИЈСКЕ ОСНОВЕ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА	47
2.1. Педагогија као наука	47
2.2. Педагогија - њен систем и однос са другим наукама	49
2.3. Андрагогија као наука	52
2.4. Систем андрагошких дисциплина и однос андрагогије са другим наукама	55
<i>Питања за проверу знања и дискусију</i>	56
<i>Литература</i>	57

II ОБРАЗОВАЊЕ И ОДРЖИВИ РАЗВОЈ

<i>Циљ поглавља</i>	61
<i>Резиме</i>	61
<i>Abstract</i>	61
2.1. Образовање као предуслов одрживог развоја	62
2.2. Образовање за одрживи развој – појмовни приступ	63
2.3. Значај и карактеристике образовања за одрживи развој	64
2.4. Принципи образовања за одрживи развој	65
2.5. УН Декада образовања за одрживи развој	66
2.6. Циљеви образовања за одрживи развој	67
2.7. Агенда 21 и процес имплементације образовања за одрживи развој ...	68
<i>Питања за проверу знања и дискусију</i>	73
<i>Литература</i>	73

III ОБРАЗОВАЊЕ, ВАСПИТАЊЕ И ИНФОРМИСАЊЕ ЗА ЗАШТИТУ

РАДНЕ И ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

<i>Циљ поглавља</i>	77
<i>Резиме</i>	77
<i>Abstract</i>	77

3.1. Образовање, васпитање и информisaње као превентивне мере у систему заштите радне и животне средине	78
3.1.1. Историјски осврт на развој образовања за заштиту	78
3.1.2. Развој образовања за заштиту у Републици Србији	79
3.2. Људски фактор као узрок угрожавања безбедности и улога образовања у систему заштите	81
3.3. Циљеви и задаци образовања за заштиту	84
3.3.1. Општи циљ и задаци образовања	85
3.3.2. Посебни циљеви и задаци образовања за заштиту	86
3.4. Друштвено-нормативне основе образовања за заштиту	88
3.5. Подручја образовања и карактеристике образовне популације	93
3.6. Теорија образовања и васпитања за заштиту радне и животне средине	95
3.6.1. Појам теорије образовања за заштиту	95
3.6.2. Основни проблеми праксе образовања за заштиту	95
3.6.3. Место и положај теорије образовања за заштиту у систему педагошко-андрагошких наука и научно-теоријског система заштите	97
<i>Питања за проверу знања и дискусију</i>	98
<i>Литература</i>	98

IV ПСИХОЛОШКЕ И ПЕДАГОШКО-АНДРАГОШКЕ ОСНОВЕ ОБРАЗОВАЊА ЗА ЗАШТИТУ РАДНЕ И ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ	103
<i>Циљ поглавља</i>	103
<i>Резиме</i>	103
<i>Abstract</i>	103
4.1. Психолошке основе учења за заштиту радне и животне средине	104
4.1.1. Појам и функције учења	104
4.1.2. Знање, вештине и навике – појмови и одређења	105
4.1.2.1. Знање	105
4.1.2.2. Вештине	107
4.1.2.3. Навике	107
4.1.3. Облици (механизми) учења	108
4.1.4. Чиниоци успешног учења	112
4.1.5. Теорије и методе учења	115
4.1.6. Памћење	116
4.1.7. Заборављање	117
4.1.8. Трансфер учења	120
4.2. Андрагошке основе учења за заштиту радне и животне средине	121
4.2.1. Појам одраслости	122
4.2.2. Психолошке могућности и особености учења одраслих	123
4.2.2.1. Психолошке могућности учења одраслих	123
4.2.2.2. Особености учења одраслих	125
4.3. Професионална оријентација и професионална селекција у функцији заштите и безбедности радне и животне средине	127
4.3.1. Појам, циљ и значај	127
4.3.2. Информисање као облик професионалног усмеравања	128
4.3.3. Професионална оријентација	129
4.3.4. Особености андрагошке професионалне оријентације	130

4.3.5. Професионална селекција	132
<i>Питања за проверу знања и дискусију</i>	133
<i>Литература</i>	134
V ПРИНЦИПИ НАСТАВНО-ОБРАЗОВНОГ РАДА	137
<i>Циљ поглавља</i>	137
<i>Резиме</i>	137
<i>Abstract</i>	137
5.1. Појам наставно-образовних принципа	138
5.2. Принцип научности (каузалности) и савремености	139
5.3. Принцип перманентности (сталности) и свеобухватности	141
5.4. Принцип општег и посебног деловања на личност	142
5.5. Принцип повезаности теорије и праксе	143
5.6. Принцип очигледности	144
5.7. Принцип одмерености (примерености) образовања	146
5.8. Принцип трајности знања	147
5.9. Принцип активности	148
5.10. Принцип систематичности и поступности	149
5.11. Принцип рационалности и економичности	151
<i>Питања за проверу знања и дискусију</i>	152
<i>Литература</i>	152
VI ПЛАНИРАЊЕ И ПРОГРАМИРАЊЕ У ОБРАЗОВАЊУ ЗА ЗАШТИТУ	155
<i>Циљ поглавља</i>	155
<i>Резиме</i>	155
<i>Abstract</i>	155
6.1. Образовни/андрагошки циклус – појам и суштина	156
6.1.1. Курикулум и курикуларни процеси	156
6.1.2. Курикулум оспособљавања за заштиту	157
6.2. Системски приступ планирању и програмирању наставних (образовних) садржаја	159
6.3. Процес програмирања и стандарди	161
6.4. Теоријски приступи и проблеми избора садржаја образовања	162
6.4.1. Дидактичка схватања о избору садржаја образовања (дидактички материјализам, формализам и утилитаризам)....	162
6.4.2. Основни проблеми у избору садржаја образовања	164
6.5. Образовни (наставни) план и програм	165
6.5.1. Образовни (наставни) план – појам и елементи	165
6.5.2. Образовни програм – појам, врсте и карактеристике	166
6.6. Програм оспособљавања за заштиту	168
6.6.1. Структура и садржај програма оспособљавања за заштиту ...	168
6.6.2. Циљ и задаци појединих делова програма	170
6.6.3. Методолошки принципи и поступци у програмирању садржаја обуке	171
6.6.4. Програмирање образовних садржаја према нивоу и радним функцијама запослених лица	174
6.7. Инструменти и технике за избор података и програмирање обуке ...	175
6.7.1. Концепт аналитичко-снимачке листе за заштиту на раду	176

6.7.2. Концепт АСЈ за заштиту од пожара и заштиту животне средине	177
6.7.3. Састављање програма	179
<i>Питања за проверу знања и дискусију</i>	180
<i>Литература</i>	181
VII ОРГАНИЗАЦИЈА ОБРАЗОВАЊА ЗА ЗАШТИТУ	185
<i>Циљ поглавља</i>	185
<i>Резиме</i>	185
<i>Abstract</i>	185
7.1. Организациони облици у процесу образовања за заштиту – појам и подела	186
7.2. Формално (школско) образовање – појам и карактеристике	187
7.2.1. Школски облици наставног рада	188
7.2.2. Разредно-предметно часовни систем наставе	190
7.2.3. Наставни час – својства и типологија	190
7.3. Неформално (ваншколско) образовање – значај и карактеристике	192
7.3.1. Појам неформалних организационих облика	193
7.3.2. Фактори или чиниоци неформалног образовања	194
7.3.3. Подела и класификација неформалних облика	194
7.3.3.1. Информативно-пропагандни облици	196
7.3.3.2. Семинар.....	197
7.3.3.3. Курс (течај)	198
7.3.3.4. Остали неформални облици образовања за заштиту.....	199
7.4. Организационе специфичности теоријског и практичног оспособљавања за заштиту	200
7.5. Самообразовање	202
7.5.1. Осврт на развој и значај самообразовања	202
7.5.2. Појам, дефиниције и карактеристике самообразовања	203
7.5.3. Облици самообразовања	204
7.5.4. Организација и елементи усмераваног самообразовања	205
7.5.5. Самоевалуација и контрола резултата у процесу самообразовања	206
<i>Питања за проверу знања и дискусију</i>	207
<i>Литература</i>	207
VIII МЕТОДИКА ОБРАЗОВАЊА ЗА ЗАШТИТУ	211
<i>Циљ поглавља</i>	211
<i>Резиме</i>	211
<i>Abstract</i>	211
8.1. Појам и класификација наставних метода	212
8.2. Метода предавања	213
8.3. Метода разговора	215
8.4. Метода дискусије	216
8.5. Метода демонстрације	218
8.5.1. Симулација	219
8.5.2. Метода случаја (case study)	220
8.5.3. Игра улога (role play)	220

8.6. Текст –метода	220
8.7. Метода писаних и графичких радова	221
8.8. Метода лабораторијског и практичног рада	222
8.9. Избор и верификација метода наставног и образовног рада	223
8.10. Методичке специфичности оспособљавања за заштиту	224
<i>Питања за проверу знања и дискусију</i>	227
<i>Литература</i>	227
IX НАСТАВНА ТЕХНОЛОГИЈА У ОБРАЗОВАЊУ ЗА ЗАШТИТУ	231
<i>Циљ поглавља</i>	231
<i>Резиме</i>	231
<i>Abstract</i>	231
9.1. Наставна/образовна технологија – појам, одређења, дистинкције	232
9.2. Наставна/образовна средства – појам, функција, значај	234
9.2.1. Појам наставних средстава	234
9.2.2. Дидактичка функција и методичка вредност наставних средстава	235
9.2.3. Значај наставних средстава у образовању за заштиту	236
9.3. Подела и класификација наставних средстава	237
9.3.1. Уџбеници, приручници и други текстуални медији	239
9.3.2. Филм као наставно средство у образовању за заштиту	240
9.3.3. Сликовита упозорења и плакати	242
9.4. Информационо-комуникационе технологије (ИКТ) у образовању за заштиту	244
9.4.1. Примена информационах технологија у образовању и настави – потреба и значај	244
9.4.2. Компјутер као средство у образовању и настави	245
9.4.3. Компјутерски подржано учење (Computer Based Learning - CBL)	248
9.4.4. Компјутерски подржано истраживање (Computer Assisted Research)	248
9.4.5. Учење или образовање на даљину (Distance learning, E- learning)	249
9.5. Избор и примена наставних средстава	250
<i>Питања за проверу знања и дискусију</i>	251
<i>Литература</i>	251
X ОСНОВИ ДОКИМОЛОГИЈЕ У ОБРАЗОВАЊУ ЗА ЗАШТИТУ	255
<i>Циљ поглавља</i>	255
<i>Резиме</i>	255
<i>Abstract</i>	255
10.1. Појам и задатак докимологије	256
10.2. Основни докимолошки појмови	257
10.3. Методе за проверу знања и степена оспособљености за заштиту радне и животне средине	260
10.3.1. Усмени испит (усмено проверавање)	261
10.3.2. Писано проверавање	262
10.3.3. Практично проверавање	262
10.3.4. Тестови знања – појам и подела	263

10.3.4.1. Основни захтеви приликом израде testa	265
10.3.4.2. Типови задатака за израду testova	266
10.3.4.3. Вредновање тежине задатака у тесту (пондерисање)	267
<i>Питања за проверу знања и дискусију</i>	269
<i>Литература</i>	269
XI КВАЛИТЕТ У ОБРАЗОВАЊУ ЗА ЗАШТИТУ	273
<i>Циљ поглавља</i>	273
<i>Резиме</i>	273
<i>Abstract</i>	273
11.1. Појам и одређења квалитета	274
11.2. Међузависност квалитета рада и квалитета образовања	276
11.3. Основне поставке квалитета у образовању	278
11.4. Утицај филозофије образовања на квалитет	279
11.4.1. Бихевиористичка филозофија образовања	279
11.4.2. Хуманистичка филозофија образовања	280
11.5. Особености мерења квалитета образовања	280
11.6. Систем квалитета у подручју образовања/обуке за заштиту	283
11.7. Етичке димензије квалитета и друштвено одговорно пословање	284
<i>Питања за проверу знања и дискусију</i>	286
<i>Литература</i>	286
XII НАСТАВНО-ИНСТРУКТИВНИ КАДАР У ОБРАЗОВАЊУ ЗА ЗАШТИТУ	291
<i>Циљ поглавља</i>	291
<i>Резиме</i>	291
<i>Abstract</i>	291
12.1. Наставник/фацитатор као чинилац планирања и припремања наставно-образовног рада	292
12.1.1. Појам и структура наставно-инструктивних кадрова	292
12.1.2. Улога и функције наставника у образовању за заштиту	294
12.1.3. Особине и својства наставних кадрова	295
12.1.4. Особености андрагошке функције наставника	296
12.2. Планирање и припремање наставно-образовног рада	297
12.2.1. Планирање у настави – појам, захтеви, начела	297
12.2.2. Дугорочни задаци припремања и планирања	298
12.2.3. Годишње планирање	298
12.2.4. Оперативно (тематско) планирање	300
12.3. Припремање наставника за час – потреба и значај	301
12.3.1. Фазе припремања наставника (предавача) за час	301
12.3.2. Андрагошка припрема водитеља и инструктора	304
12.3.3. Припремање полазника/учесника образовног процеса	305
<i>Питања за проверу знања и дискусију</i>	305
<i>Литература</i>	306
БИБЛИОГРАФИЈА	309
ПРИЛОЗИ	321
ИНДЕКС ПОЈМОВА	339

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

37.033:502/504

371.3::502/504

НИКОЛИЋ, Весна, 1965-

Теорија и организација образовања за
заштиту / Весна Николић. - Ниш : Факултет
заштите на раду, 2012 (Ниш : М копс центар).
- 361 стр. : граф. прикази ; 24 cm

У колофону: Theory and Organization of
Safety Education. - На врху насл. стр.:
Универзитет у Нишу. - Тираж 200. - Напомене и
библиографске референце уз текст. - Summary:
Theory and Organization of Safety Education.
- Библиографија уз свако поглавље и стр.
327-336. - Регистар.

ISBN 978-86-6093-039-4

а) Еколошко образовање б) Еколошко
васпитање с) Екологија - Настава
COBISS.SR-ID 189426956